Státní zdravotní ústav

Rozšířená tisková zpráva s grafy

V roce 2024 užívalo nikotin z různých typů výrobků denně přibližně čtvrtina respondentů (25,9 %) starších 15 let. Pokud zahrneme i příležitostné uživatele, tedy ty, kteří neužívají nikotin denně, ale alespoň jednou měsíčně, jedná se o přibližně třetinu respondentů (33,8 %). Ve věkové kategorii 15-24 let užívá nikotin denně 41,6 % respondentů, pokud zahrneme i příležitostné uživatele, je to přibližně polovina dotázaných (49,8 %). V případě konzumace alkoholu, zůstává Česká republika v mezinárodním měřítku mezi zeměmi s velmi vysokou spotřebou. Vyplývá to z výsledků Národního výzkumu o užívání tabáku a alkoholu v České republice (NAUTA), které každoročně uveřejňuje Státní zdravotní ústav u příležitosti Světového dne bez tabáku. Ten vyhlašuje Světová zdravotnická organizace již od roku 1987 a každoročně připadá na 31. května. Tématem letošního mezinárodního dne je **„Odhalení přitažlivosti: Odkrytí praktik průmyslu s tabákovými a nikotinovými výrobky“**.

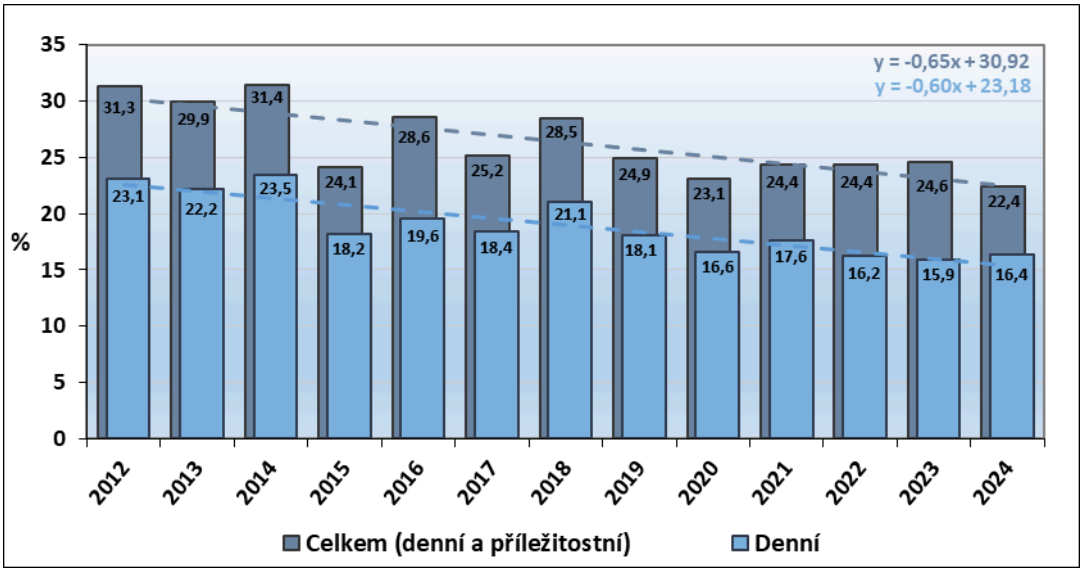
Souhrn výsledků NAUTA

Celkově lze v trendu kuřáctví tradičních tabákových výrobků od roku 2012 pozorovat statisticky významný pokles ($p < 0{,}001$). V posledních třech letech se jejich počet ustálil na přibližně čtvrtině kuřáků. Naopak významně přibývá uživatelů alternativních výrobků ke kouření, jako jsou elektronické cigarety, zahřívaný tabák a nikotinové sáčky. Zejména mladí ve věku 15-24 let častěji sahají po alternativách.

Kuřáci tabáku

V populaci České republiky bylo v roce 2024 celkem 22,4 % kuřáků tradičních druhů tabákových výrobků, které zahrnují cigarety (průmyslově vyráběné i ručně balené), dýmky, doutníky, doutníčky a vodní dýmky. Přibližně tři čtvrtiny současných kuřáků (16,4 %) tvoří denní kuřáci. Denně kouří necelá pětina mužů (18,6 %) a 14,4 % žen starších 15 let.

Prevalence kuřáctví v ČR v letech 2012-2024

Státní zdravotní ústav, Šrobárova 49/48, 100 00 Praha 10-Vinohrady, Česká republika, Tel.: +420 267 081 111, E-mail: zdravust@szu.cz
www.szu.cz, IČO: 75010330, č. účtu: 1730101/0710

ozn.: Graf zahrnuje kuřáky cigaret (jak průmyslově vyrobených, tak i ručně ubalených), dýmek, doutníků, doutníčků a vodních dýmek.
Kuřáci tabákových výrobků celkem (denní a příležitostní – tj. kouří méně často než denně, ale alespoň jednou měsíčně) a denní kuřáci.

Od roku 2018 se prevalence kuřáctví tabákových výrobků podle věku postupně mění. Zatímco dříve byla nejvyšší v nejmladší věkové skupině 15–24 let, v roce 2018 poprvé dosáhla nejvyšší hodnoty ve skupině 25–44letých (35,2 %). Od roku 2022 však prevalence v nejmladší věkové skupině opět mírně roste a v letech 2023 a 2024 se nejmladší zase stali věkovou skupinou s největší prevalencí kuřáctví.

Česká populace kouří převážně cigarety. Podíl jiných tabákových výrobků určených ke kouření je malý. Zhruba pětina kuřáků (22,2 %) používá jiné tabákové výrobky určené ke kouření. Většinou se však jedná o kuřáky, kteří současně kouří i cigarety. Z uvedených výrobků jsou stejně jako v předchozím roce nejčastěji zastoupeny vodní dýmky (11,6 %).

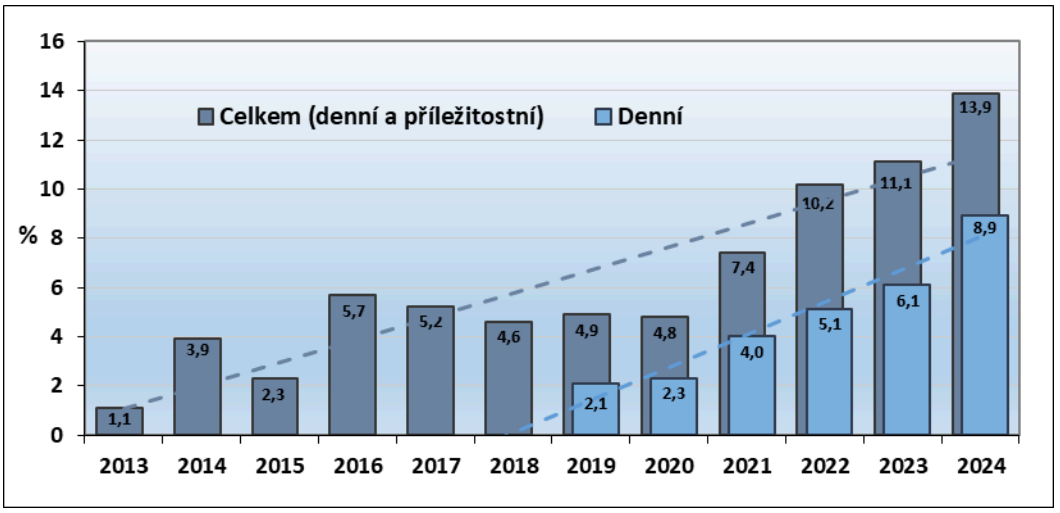
Denní kuřáci vykouří nejčastěji 15–24 cigaret denně (28,9 %). Mezi denními kuřáky vykouří muži v průměru přibližně o 2 cigarety za den více než ženy. Podíl kuřáků s denní spotřebou méně než 5 cigaret za den je vyšší u žen, zatímco spotřeba 25 a více cigaret denně je častější u mužů. Mezi lety 2023 a 2024 mírně klesl podíl silných kuřáků, kteří průměrně vykouří 25 a více cigaret denně (z 5,1 % na 4,4 %). Nejvyšší podíl těchto kuřáků byl v roce 2024 ve věkové kategorii 45–64 let (7,8 %), zatímco v roce 2023 převažovali v mladší věkové kategorii 25–44 let.

Elektronické cigarety

V roce 2024 užívalo elektronické cigarety alespoň jednou měsíčně 13,9 % respondentů, což oproti roku 2023 (11,1 %) představuje nárůst o 2,8 p. b. Denní užívání elektronických cigaret uvedlo 8,9 % osob, přičemž častěji se jednalo o ženy, než muže. Největší podíl uživatelů elektronických cigaret se nachází ve věkové kategorii 15–24 let; s věkem jejich užívání klesá.

V meziročním srovnání došlo k nejvýraznějšímu nárůstu uživatelů ve skupině 25–44 let, a to o 5,5 procentních bodů (z 14,4 % v roce 2023 na 19,9 % v roce 2024). Nárůst podílu uživatelů však pozorujeme ve všech věkových skupinách, a to zejména v posledních třech letech.

Prevalence užívání elektronických cigaret v ČR v letech 2013–2024

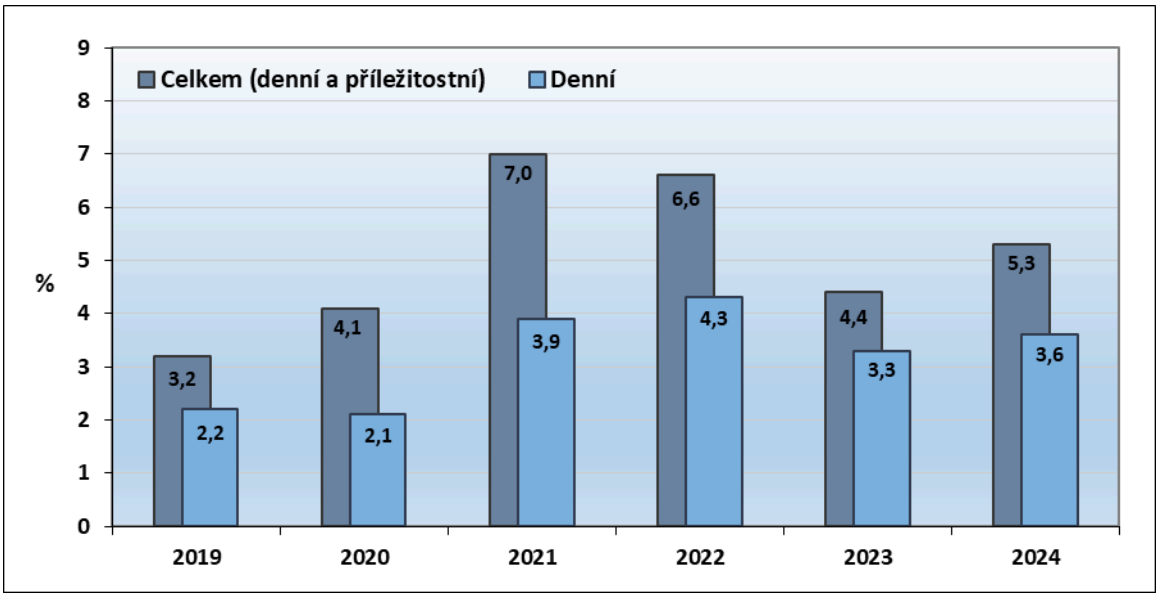

Pozn.: Graf zahrnuje uživatele elektronických cigaret celkem (denní a příležitostní – tj. užívají méně často než denně, ale alespoň jednou měsíčně) a denní uživatele. Podíl denních uživatelů je sledován od roku 2019.

Čtyři z deseti (41,4 %) uživatelů elektronických cigaret uvádí, že současně kouří i klasické cigarety. Více než třetina (35,9 %) uživatelů jsou bývalými kuřáky klasických cigaret a 22,7 % uživatelů před užíváním elektronických cigaret nikdy nekouřilo.
Respondenti mohli uvést více důvodů, proč užívají elektronické cigarety. Nejčastějším důvodem je jejich příchuť, kterou uvedla téměř polovina uživatelů (43,8 %) napříč všemi věkovými kategoriemi. Dalšími důvody užívání jsou přesvědčení o jejich menší škodlivosti pro zdraví (29,5 %) a větší tolerance okolí k elektronickým cigaretám (27,1 %). Více než pětina uživatelů (23,5 %) vnímá užívání elektronických cigaret jako prostředek k ukončení nebo omezení kouření klasických cigaret a 8,4 % respondentů uvádí jako důvod užívání nižší cenu elektronických cigaret. Zatímco v roce 2023 uvedlo touhu experimentovat jako důvod užívání 14,9 % respondentů, v roce 2024 tento důvod uvedlo pouze 6,8 % uživatelů.

Zahřívané tabákové výrobky

Zahřívané tabákové výrobky v současné době užívá 5,3 % respondentů, což v porovnání s rokem 2023 (4,4 %) představuje nárůst o 0,9 procentního bodu. Denně tyto výrobky užívá 3,6 % respondentů, zatímco v roce 2023 to bylo 3,3 %. Zahřívané tabákové výrobky jsou častěji užívány ženami. V meziročním srovnání pozorujeme nárůst jejich užívání ve věkových skupinách 15–24 let, 25–44 let a v nejstarší věkové skupině 65+ let. Ve věkové kategorii 45–64 let zůstává podíl uživatelů přibližně stejný.

Uživatelé zahřívaných tabákových výrobků v letech 2019-2024

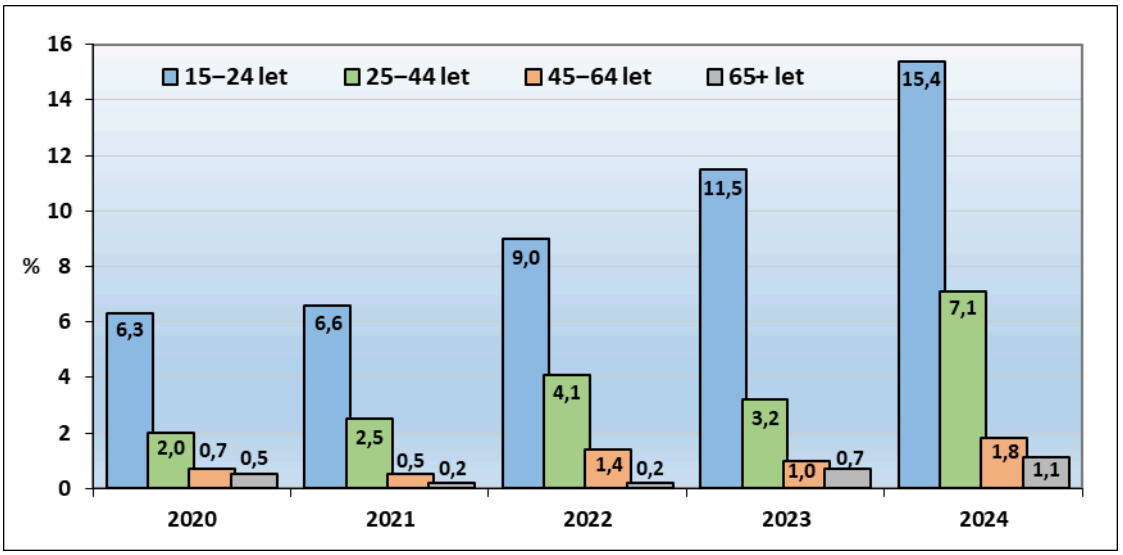

Pozn.: Graf zahrnuje uživatele zahřívaných tabákových výrobků celkem (denní a příležitostní, tj. užívají zahřívané tabákové výrobky méně často než denně, ale alespoň jednou měsíčně).

Nikotinové sáčky bez obsahu tabáku

Otázka týkající se užívání nikotinových sáčků bez obsahu tabáku byla do dotazníku poprvé zařazena v roce 2020, kdy jejich užívání uvedlo 1,7 % respondentů. Nejnovější výsledky ukazují, že v roce 2024 nikotinové sáčky užívalo 4,9 % respondentů, přitom 2,5 % denně. Nikotinové sáčky užívají častěji muži než ženy. Nejvyšší podíl uživatelů nikotinových sáčků nacházíme u nejmladší věkové skupiny 15–24 let, a to 15,4 %, přičemž denně je užívá 8,6 % respondentů. V porovnání s rokem 2023 došlo v této věkové skupině k nárůstu v užívání o 3,9 procentního bodu

Zastoupení uživatelů nikotinových sáčků bez obsahu tabáku podle věkových skupin

Pozn.: Graf zahrnuje uživatele nikotinových sáčků celkem (denní a příležitostní – tj. užívají méně často než denně, ale alespoň jednou měsíčně).

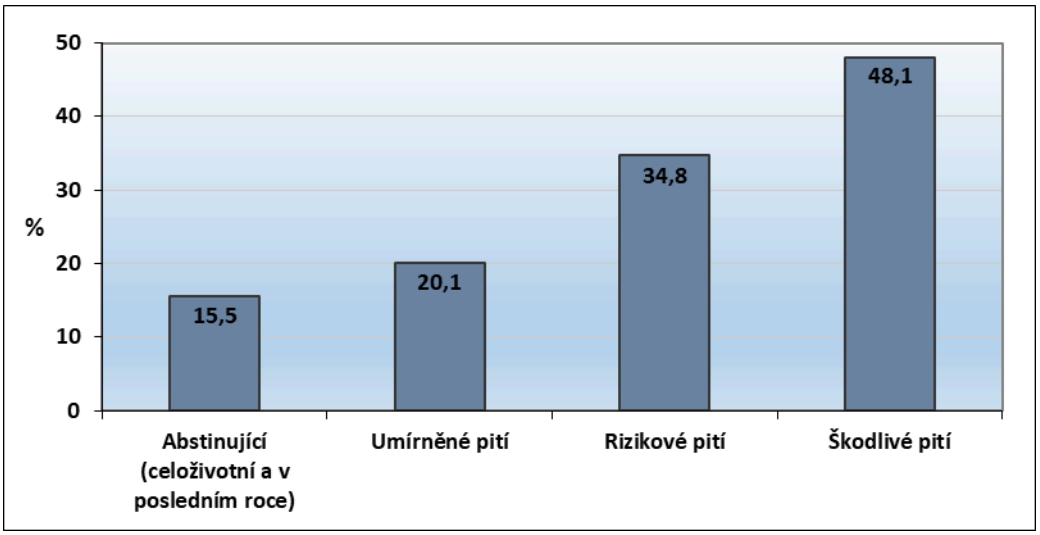
Více než třetina (34,6 %) současných kuřáků se v roce 2024 pokusila přestat kouřit, což představuje výrazný nárůst oproti roku 2023 (20,7 %). Častěji se o odvykání pokoušeli muži (36,8 %) než ženy (31,9 %). V nejmladší věkové skupině 15–24 let se o zanechání kouření pokusila polovina současných kuřáků (50,0 %), ale s rostoucím věkem toto úsilí klesá. Nejvyšší snahu přestat kouřit projevili respondenti s vysokoškolským a středoškolským vzděláním. V roce 2024 jsme poprvé sledovali také snahu uživatelů elektronických cigaret o odvykání. Přestat s užíváním se pokoušela více než čtvrtina uživatelů elektronických cigaret (27,1 %), přičemž nejvyšší podíl byl opět mezi nejmladšími uživateli (37,3 %).

„Z výsledků šetření vyplývá, že nikotin obsažený v tabákových a nikotinových výrobcích užívá denně přibližně čtvrtina (25,9 %) respondentů starších 15 let. S věkem jeho užívání klesá. Nikotin v mozku stimuluje centrum odměny a uvolnění hormonu dopaminu, který krátkodobě způsobuje zlepšení nálady a koncentrace. Při dlouhodobém užívání způsobuje poruchy nálady a zvýšenou impulzivitu. Nikotin také mění způsob spojení neuronů v mozku, a tím může poškodit ty části, které kontrolují pozornost a učení. Přibližně do 25 let se mozek stále vyvíjí, proto je pro něj nikotin tak škodlivý a může způsobit jeho dlouhodobé poškození. Užívání nikotinu má vliv nejen na kardiovaskulární systém, kdy dochází ke stažení cév, zvýšení tlaku a zrychlení srdeční akce ale ovlivňuje také trávicí systém tak, že stimuluje trávení a zrychluje pohyb střev. Nikotin je návykový a jeho pravidelné užívání vede k rozvoji závislosti. Po jeho vysazení dochází k rozvoji abstinenčních příznaků, které se projevují chutí a myšlenkami na cigaretu či jiný produkt obsahující nikotin, zhoršeným soustředěním, napětím, výkyvy nálad nebo zvýšenou chutí k jídlu. Při užívání výrobků s vysokým obsahem nikotinu může (především u dětí a mladistvých) velmi snadno dojít k akutní otravě nikotinem (projevuje se bledostí, studeným potem, nevolností, zvracením, bolestí hlavy a dojít může k závratím a mdlobám)“.

Užívání alkoholu

Pití alkoholu má silný vztah ke kouření tabáku. Výsledky dokládají vyšší prevalenci kuřáctví u osob rizikově a škodlivě konzumujících alkohol. Mezi abstinenty je výskyt kuřáctví nižší, než je populační průměr. Ve skupině se škodlivou spotřebou alkoholu byl podíl kuřáků 48,1 %. Ve srovnání s umírněnými konzumenty je míra kuřáctví mezi muži i ženami v kategorii škodlivého pití řádově vyšší, u mužů o 21,5 procentních bodů, u žen dokonce o 36,5 procentních bodů. Z hlediska věkových kategorií je spojitost rizikového a škodlivého pití s kouřením silná v celém věkovém pásmu od 15 let a výše. Epidemiologické studie přiřazují kouření podíl na roční úmrtnosti 16 %, alkoholu pak 6 až 7 %. Souběh kouření s nadměrným příjmem alkoholu zdravotní rizika ještě zvyšuje. Zdravotníci by měli na tato rizika upozorňovat i přesto, že by se mohlo zdát, že jsou tato rizika v povědomí široké veřejnosti dobře známa. Upozorňování na zdravotní rizika, podložená výzkumnými daty, může motivovat ke změně chování.

Podíl současných kuřáků tabáku v závislosti na kategorii pití alkoholu (rok 2024)

Pozn.: Jako umírněné pití je definován průměrný denní příjem alkoholu do 40 g u mužů a do 20 g u žen. Za rizikové pití se považuje denní příjem 40 až 60 g pro muže a 20 až 40 g pro ženy a za škodlivé pití průměrná denní spotřeba více než 60 g u mužů a 40 g u žen.

Údaje výzkumu byly získány od výběrového souboru 1809 jedinců. Výzkum je reprezentativní pro obyvatelstvo České republiky ve věku nad 15 let z hlediska věku, pohlaví a regionální příslušnosti.